

שמעתא למיקתא

גליון ריג' – פ' תרומה ה'תשע"ה / קהילת "חניכי הישיבות" - רמות ב' מאכל שיש בו שאריות בשר, האם יש להמתין אחריו שש שעות

מהשאלות המצויות בכל בית, האם מאכל פרווה שנאכל ממנו בסעודה בשרית מותר לאכול בסעודה חלבית, והאם האוכל מאכל יש בו שיורי בשר צריך להמתין לאחריו שש שעות על מנת לאכול חלבי.

א. לחם שנגע בבשר אכילתו עם גבינה

כתבו **השו"ע** (ט"ז צא ט"ז) שצריך לזהר שלא יגע בשר בלחם, שאם יגע בו אסור לאכול עם גבינה. וכן יזהר שלא יגע בו גבינה, שאם יגע בו אסור לאכול עם בשר. וביאר **הש"ך** (ט"ז א וט"ז ט) שכ"ז כשהמאכל לח, אבל בלא"ה מותר לאכול את הלחם עם המין השני, ואף שהמאכל לח מועיל להחית את הלחם ולאכול עם המין השני. וכן נקטו **הפרי"ח** (ט"ז ט) ו**הפלת"ר** (ג א) ו**החכ"א** (מב, ה). אולם **בנה"ג** (הגה"ט אות ב) ו**תמה** על הש"ך שהרי בטשו"ע כתבו "שאם יגע בו אסור לאכול עם גבינה", ומשמע דאין לזה תקנה, כי הבשר נדבק ביותר בלחם. ועיי"ש דאפילו אם הגבינה יבשה אוסרת. והביאו **הפמ"ג** (שם). וכן פסק **בערוה"ש** (אות ה). מיהו **הפת"ש** (ט"ז ט) דחה דברי הכנה"ג וסיים דמ"מ נראה דבלחם יש חילוק, דאם נגע בלחם שלם או בפרוס מצד חוץ במקום הקשה סגי בהדחה, אבל אם נגע מצד פנימי במקום הרך בעי גרידה (שהוא פחות מקלפה, ש"י סי' צ"ו ס"ק כ"בא), עיי"כ. [מיהו משאר האחרונים הנ"ל משמע בהדחה לחוד סגי ולא בעינן גרידה. אלא דשו"מ ביז יהודה (פ"ה א וט"ז ט) שכתב כהפתי"ש]. ומ"מ יעויין **בערוה"ש** (ד"ט צא) שכת' דאם מייחד הלחם לאכול רק עם בשר או עם חלב, בזה לא חיי' דלמא אשתלי. עיי"כ. והביאו **הדרכ"ת** (ט"ז צא ט"ז ט"ז). ועיי' בזה בגליון קפ"ה.

ב. אכילת גבינה עם לחם שנאכל בסעודה בשרית

והנה שנינו בירושלמי (פסחים סוף ה"ד) א"ר יוסי ההין דאוכל חובץ (גבינה, פני משה) ובדעתיה מיכול קופד (בשר, פני משה) צריך מבער פיסתו, עיי"כ. ופירש **בקרן העדה** (שם) דהרוצה לאכול בשר אחר סעודה חלבית, צריך לבער גם ההתיכת לחם שהיתה על השולחן בשעה שאכלו הגבינה, עיי"כ. וכן מבואר בפירוש זה **בטור** בסי' צ"א. וכן פסק **השו"ע** בסי' פ"ט סעי' ד'. (ומשמע שהלחם נאסר אפילו שאכלו רואה עליו שאריות בשר וכיו"ב). ואפשר דחששו חז"ל שמא בלע מטעם בשר רותח וכדומה ולא אדעתיה. [והשו"ע הם דלא הכפינו משה (שם) שפירש בירושלמי שיש להעביר הגבינה מעל השלחן שמא יבא לאכול ממנה אחר הבשר, עיי"כ. וכבר עמדו עליו **העמודי ירושלים** והאג"מ (י"ד ט"ז לז). ועיי' עוד בסמוך].

ג. כשמקפיד שהלחם לא יגע בבשר

ועיי' **בהגהות אשר"י** (פכ"ה ט"ז ז) שכת' בשם **האור זרוע** (ח"א ט"ז תס טז): עיי"פ הירושלמי דמצוה מן המובחר היבא שאכל גבינה ורוצה לאכול בשר, צריך להעביר מעל השלחן הלחם וכל מאכל שעלה עם הגבינה על השלחן ואח"כ יביא בשר ויאכל, עכ"ל. ולכאוי צ"ע שהרי מהירושלמי משמע דסילוק הפת דין גמור הוא ולא מצוה מן המובחר. ועוד שביירושלמי מבואר דרק הפת חייב לסלק ולא שאר המאכלים. (שו"ר באור רזע גופא שהיה לו גרסא אחרת בירושלמי, ולא גרס "מעבר פיסתו", אלא "מעבר" ותו לא, וכן העיר בחי' הרמ"ש בירושלמי). ויעויין **בערוה"ש** (אות טז) שכת' שבאמת ההגהות אשר"י הוי מעלה יתירא על הא דמבואר בירושלמי הנ"ל, דיש להעביר הלחם "וכל המאכלים" שאכלו עם החלב ועם המפה ויפרוס מפה אחרת ולחם אחר וכלים אחרים ויאכל בשר, וכן המנהג הפשוט ברוב תפוצות ישראל, עיי"כ. ומבואר דלהוציא הלחם שנאכל בסעודה מעיקר הדיון הוא, אבל שאר המאכלים הוי מעלה יתירא. או **ובאג"מ** (י"ד ח"א ט"ז לז) כתב דהאיסור לאכול לחם שנאכל בסעודה בשרית הוא רק על שיורי חתיכת הפת שאכלו בו הגבינה, או אף על החתיכה הקטנה שחתך כדי לאכול עמה הגבינה, שעל זו אינו נזהר כיון שחשב לאוכלה עם הגבינה, ולכן אף אם יאמר שלא נגעה בה הגבינה הוא כמלתא דלא רמיא עליה ולא אדעתיה. אבל פת גדולה שהיא עומדת בין למאכל חלב בין למאכלי בשר, נזהרין בה, ואין לחוש שמא נגעה בה הגבינה או הבשר. אלא שמי שרוצה להחמיר שלא לאכול כל הפת שהיה על השלחן של מאכל גבינה עם בשר או להיפוך, אף שאין חשש לדינא, יש בזה מעלה להרחיק יתירא וזהו כוונת ההגהות אשר"י הנ"ל, עיי"כ. נמצא שהמעלה יתירא קאי אף על הלחם עצמו שנאכל בסעודה והיינו על החלק שהשאיר בצד. [נאלא דיש להעיר שבבאר הגולה (אות טז) הביא במקור לדברי השו"ע, הירושלמי וההגהות אשר"י. ומשמע קצת שהירושלמי וההגהות אשר"י דין אחד הוא, דלא כהערה"ש והאג"מ. אולם בבואר הגר"א צ"ע דלדברי הירושלמי. ועיי' עוד ב**תורת חסאת** (כלל עו אות ז) ו**בדרכי משה** (צ"א אות ב) שהביא דינו של הגהות אשר"י בלשון "יצרד"י].

ד. אכילת גבינה עם מאכלים שנתרו מסעודה בשרית

אלא דמש"כ הערה"ש שדברי ההגהות אשר"י שכתב ד"היבא שאכל גבינה ורוצה לאכול בשר צריך להעביר מעל השלחן כל מאכל שעלה עם הגבינה, הוי מעלה יתירא, מסתבר דמייירי באופן שנוהר לקחת בסכ"מ נקי שלא אכל עמו בשר או גבינה, אבל בלא"ה יש לומר דלא גרע מפת. וכי"כ **בבדי השלחן** (ט"ז פט ט"ק טצ). [ומ"מ כל זה בסתמא, אבל היכן שידוע שחשירות התבטלו בשי' המאכל מותר באכילה שהוא השני. אלא שאין לעשות כן כחלתה כשדעתו לאוכלו במין השני. ועיי' בזה בגליון קס"ח. אמנם לענין לחם שנאכל עם בשר (או גבינה) משמע מהפוסקים שבאן אסור עם מין השני בכל עומד, עיי' לעיל אות ב].

ה. חיוב המתנה אחר אכילת חתיכה קטנה מבשר

מעתה יש לדון האם אחר אכילת מאכלים שיש להם שאריות בשר מחמת שנאכלו בסעודה בשרית וכדומה, חייבים להמתין שש שעות כדין האוכל בשר ממש, או דלמא כיון שהשאריות הינם בשר מועט אין חיוב ההמתין.

ולכאורה נראה דאין חובת המתנה בכ"ג, דהנה כתב **הר"ן** (זו: ב"ר"ף ט"ד א) דמי שאכל בשר ושהה קצת ואח"כ מצא בשר בין שיניו, אינו צריך להמתין מאותו זמן שנטל הבשר ממש, מיהו קנוה הפה מיתה בעינן, עיי"כ. וכן פסק **הרמ"א** (ט"ז פט ט"ז א) דאם מצא אחר כך בשר בין השיניים ומסירו, צריך להדיח פיו קודם שיאכל גבינה.

ועיי' **בהפלאה** (ט"ז פט ט"ז א) שנקט עיי"פ דריהם דדוקא אם "מסירו" ולא בולעו אינו חייב להמתין, אבל אם בלעו צריך להמתין לדעת הסוברים דמשום מושך טעם אתנין עלה, והעולם אינן נזהרים בזה. ואפשר ש"ימסירו" שכתב הרמ"א לאו דוקא דאין במעט חשש המשכת טעם, מיהו הא חזינן באוכל או טעום שצריך להמתין ו' שעות ולא חילקו חז"ל בין רב למעט, עיי"כ. מבואר דס"ל למעשה דאף בבלעית קצת בשר שהיה בין שיניו צריך להמתין ו' שעות.

מיהו לכאורה דבריו תמוהים, שהרי אם הר"ן איירי שאינו בולע אי"כ פשיטא דמינו חייב להמתין ו' שעות אחרי שמדיח פיו. ומה שדייק ממה דכתב הרמ"א "מסירו", באמת **התורת חסאת** (כלל עו-ג אות א) השמיט תיבה זו (וכן **בערוה"ש** (ט"ז פט אות ה) לא הביאה). ולפי' מובן אמאי אין העולם נזהרין בזה. וכן דעת **הגר"מ הלב"ש** (הכשרות פ"ה הגה עו) דאי"כ בכ"ג להמתין ו' שעות. וכי"כ **במגילת ספר** (ט"ז פט אות ב). ולפי"ז י"ל דהיי"ב בני"ד שאין חובה להמתין ו' שעות אחר אכילת מאכל שיש בו שאריות בשר (אלא דייל' דמ"מ צריך קנוה הפה). ואין לדחות דהר"ן מיקל כי הבשר מתעכל בין שיניו זה, שהרי הר"ן (שם ד"ה אמר רב חזקיה) פסק כרש"י שאין הבשר מתעכל בשיניו (דלא כהרמב"ם). נועי' לקמן סדרת המהרי"ט לענין זה ולפי דבריו י"ל שאף ההפלאה יודה להקל בזה.

ועיי' עוד **בפת השני** (ט"ז ט) שכתב עיי"פ דעת **הש"ך** (ט"ז ט) דבתשיל "השושים בוי" מעט שומן מותר לאכול אחריו גבינה אף אם לא היה סי' נגד השומן, עיי"כ. ומבואר דבתשיל שיש בו קצת ממשות שומן אף צריך להמתין לאחריו שש שעות. [ועיי"פ שכבר נהנו להמתין שש שעות אחר בתשיל של בשר מבואר **גרמ"א** (ט"ז פט ט"ז א), צ"ל שלא התיר הפתי"ש אלא בגוונא דהשומן אינו עיקר התבשיל וכסדרת המהרי"ט שהבאנו לקמן].

אלא **שהיד יהודה** (שם ארוך ט"ק ה) חלק על הפתי"ש מתרי טעמי [א'] עד כאן לא התיר הש"ך אלא היכן שאין כוונתו לטעם הבשר כלל, דבכ"ג לא גזרו, אבל כשנותן שומן בכונה בתבשיל ודאי צריך להמתין. [ב'] אף שהש"ך התיר אפילו כשאין ששים בתבשיל נגד הבשר מכל מקום לא נקטינן כוותיה אלא במקום שיש ששים. נועי' בזה בפתי"ש שם והארננו בזה בס"ד בגליון קי"ט. ועיי' עוד ביז יהודה (ט"ז ט) דמי' אם אכל התבשיל ולא הרגיש בו טעם בשר מותר לאכול אחריו גבינה דאף דבעלמא אין סומכין על טעימת ישראל מ"מ בזה יכולין לסמוך, עיי"כ].

ו. חיוב המתנה לאחר אכילת מאכל שיש בו שאריות בשר

מיהו נראה דאף היד יהודה יודה להקל בני"ד, דעד כאן לא החמיר שם אף במקום שלא כוון לתת טעם לתבשיל, כי סוף סוף איכא טעם ונמצא אוכל תבשיל של בשר, אולם בני"ד שהוי רק מעט בשר ועיקר התבשיל הינו תבשיל סתמי יודה שאין צריך להמתין. (ולפי"ז היד יהודה אינו פליג על דברי הר"ן הנ"ל שמבואר מדבריו דאין מחמת אכילת קצת בשר משום חיוב המתנה).

שו"מ **במהרי"ט** (י"ד ח"ב ט"ז יח ד"ה ועל הגלוסקאות) שכת' לענין בצקים הנילושים בשומן בשר הממולאים בפירות, דאין צריך להמתין לאחריהם שש שעות, ואפי' יש בנותן טעם בכיסוי שלמעלה, מ"מ מבטל רבה עליו ומבטלו, עיי"כ. משמע מדבריו דאפי' שאוכל אחרת שיש בו טעם יחד עם המילוי, מ"מ כיון שהוא מבטל את טעם הבשר ליכא משום משמעת טעם ולא בעינן להמתין אחריו שש שעות. ואי"כ י"ל דהיי"ב בני"ד כיון שעיקר המאכל מבטל טעם שריות הבשר. [ואף למאן דחושש לבשר שבין השיניים, מ"מ היכן שמעורב רק שאריות קטנות של בשר לית לן בה, וכן מוכח מהר"ן והפוסקים המובאים לעיל ב**באת ה', ודו"ק**].

[המשך בעמ' הבא]

החולץ מנעליו האם צריך למהר ליטול ידיו

כתב המרדכי [פ"ה דברכות סי' קצ"ג] - ועל הדברים הצריכים נטילה אשר שאלת אם סגי בנקיון בעלמא בלא מים, דבר שא"א להתברר בראיה ברורה אין לעשות פרוקא לסכנתא, וטוב להחמיר ליטול במים. ואלו שבעה דברים הצריכים נטילה אחריהם, ההולך בין המתים, ההולך מבית המרחץ, הנוטל צפרניו, החולץ מנעלים, הנוגע ברגליו, והחופף ראשו, וההולך מבה"כ. מהרי"ף. וכיוצא באלו בספר תשב"ץ קטן [פסקי מהר"ם מרוטנבורג - סי' רע"א]. וכ"כ הכל בו [סי' כ"ג דין ה' נט"ו] בשם הר"מ.

(אלא דבהלק מכת"י של התשב"ץ איתא ברישא ההולך מבית האבל. ובאבודרהם [פסח פ"ו] איתא שמשה דהתשב"ץ הקם מן המיטה. ובכל בו לא נזכר לא זה ולא זה אע"פ שכתב ואלו שבעה דברים וכו', ונראה שנשמט אחד מהדברים).

ובאורחות חיים [הל' נטילת ידים סי' י' הוסיף על המנין וכתב - הדברים הצריכים נטילה הם ט', היוצא מבית המרחץ, הנוטל צפרניו, החולץ מנעליו, הנוגע ברגליו פ"י כשהגוף יחף והלץ אותו לאלתר, החופף בראשו, היוצא מבית הכסא, ומי שנגע באמתו, ומי שמפליא כליו. ואז"ל מי שעשה אחת מכל אלו ולא נטל, אם ת"ח הוא תלמודו משתכח, ואם בור הוא יוצא מדעתו. והך רחיצה אינה צריכה שיעור, ולא כה אדם, ואינו מברך. אלא משום נקיון.

והביא דבריהם בב"י [סי' ד']. וקבעם לדינא בשו"ע [סי' ד' סי"ח] בזה"ל - אלו דברים צריכים נטילה במים, הקם מהמטה, והיוצא מבית הכסא, ומבית המרחץ, הנוטל צפרניו, והחולץ מנעליו, והנוגע ברגליו, והחופף ראשו. וי"א אף ההולך בין המתים, ומי שנוגע במת, ומי מפליא כליו, והממשש מטתו, והנוגע בכינה, והנוגע בגופו בבידו. ומי שעשה אחת מכל אלו ולא נטל, אם תלמיד חכם הוא תלמודו משתכח, ואם אינו תלמיד חכם יוצא מדעתו.

ובביאור הגר"א [סי' כ"ח] כתב על דברי השו"ע ומי שעשה אחד וכו' - כברייאת דמעשה תורה של רבי ח' דברים וכו'. ויש שג' הלוקות. ועיין בכל בו ובראשית חכמה.

וז"ל הברייאת (כפי שהביאה הראשית חכמה - חופת אליהו רבה שער ח') - על שמונה דברים אדם מתפחד ארבעים יום וארבעים לילה ואינו יודע במה מתפחד, היוצא מבית הכסא ואינו מרחיץ ידיו, והמקוץ דם ואינו רוחץ ידיו ופיו במלח, והמשיש מנעליו והמטיל מנעליו בין לעצמו בין לחברו, וההורג כינה או המפלא כליו, והמגלה עצמו, ונוטל צפרניו, והממשש מטתו. על כל אחת מאלו צריך נט"י, עשה אחת מכל אלו ולא נטל ידיו אורחותיו מקולקלים, ותפלתו אינה נשמעת.

וכתב בסדר היום [סדר נטילת ידים] - וכן ראוי לדקוק בזה כשנוטל צפרניו או מגלה שערו או שנגע במת ויוצא באלו הדברים שצריכים נטילה, צריך ליטול ידיו ככל האפשר להקדים, להסיר מעליו כח אותה טומאה ולהתרחק ממנה. והביא דבריו בא"ר [סי' ד' ט"ק י"ב].

וכ"כ המג"א [סי' י"ח] על דברי השו"ע והיוצא מבית הכסא - ירחץ תכף כמו בשחרית (וציין מקורו בסדר היום). וכתב הפמ"ג [א"א שם] - עלי מ"א. וא"ר ס"ק י"ב בכל הדברים ימהר מה שאפשר ויטול מיד כי רוח רעה שורה על הידים.

וכ"כ במשנ"ב [סי' ל"ח] צריכים נטילה - להסיר רוח רעה שורה עליו וע"כ ימהר ליטול תיכף (וציין מקור דבריו מהפמ"ג).

והנה במקור חיים [לגר"ה הכהן תלמיד הגר"ה וויטאל זצ"ל - סי' ד' סי' י"ח] כתב - כל הדברים הללו שאמרו חז"ל כי צריכים נטילה, לא פורש הטעם שלהם, ואין כולם מטעם אחד. כי יש בהם דברים שבהם צריכים נטילה מפני שהם טומאה שורה על הידיים באותה מנה, וכגון רוק המיטה, כי מפני שישן לכן שרתה רוח רעה על הידיים בלילה. גם היוצא מבית הכסא צריך נטילה מפני כי רוח רעה נמצא שם ושורה על ידיו של אדם הנכנס שם. וכן היוצא מבית המרחץ והנוטל צפרניו. ואם מעט הוא. אמנם החולץ מנעליו והנוגע ברגליו גם החופף את ראשו, אין זה מפני רוח רעה אלא משום נקיון. אבל המהלך בין

מסקנא דדינא -

לחם שאכלו ממנו בסעודה בשרית אין לאכלו עם גבינה (וכל זה לענין החתיכה שחתכו מהכיכר ואכלו בה המאכל, אבל הלחם הנשאר בצד אינו נאסר). ושאר המאכלים שנאכלו בסעודה בשרית (כגון סלטים וכדו'), מעיקר הדין מותר לאוכלם במין השני עם נזהר לקחת בסכין נקי, אבל בלא"ה אין לאוכלם עם מין השני. [ומי"מ כל זה בסמתמא, אבל היכן שידוע שהשריות התבטלו בשני המאכלים מותרים באכילה במין השני. אלא שאין לעשות כן לכתחלה כשדעתו לאוכלם במין השני. אמנם לענין לחם שנאכל עם בשר (או גבינה) משמע מהפוסקים שהוא אסור עם מין השני בכל גוונא]. והאוכל מאכל הנשאר בסעודה בשרית שיש עליו קצת שאריות קטנות מבשר או מרוטב של בשר, אינו חייב להמתין שש שעות על מנת שיוכל לאכול אחריו גבינה ומי"מ יקנה פיו. (וכן הדין כשהגישו מאכל פרוה כגון אורז עם כף שיש בה שאריות בשר, שהאכל את האורז א"צ להמתין ו' שעות).

האם ציפורן שפירשה חוצצת

א. מקומות שחוצצת מיעוטה

מצנינו בכמה מקומות שחוצצת מעקבת בגוף האדם: [א] נטילת ידיים [טשו"ע (ה"ס' קס"א)]. [ב] טבילת גר. [שו"ע (יו"ד סי' רס"ח ס"ב) ושי"ך (ס"ג' ו-י)]. ועיי' במנח"י (ה"ה סי' ס"א). [ג] טבילת אשה. [שו"ע (יו"ד סי' קצ"ה)].

והלכה היא דמדאוי (פרט לנטי"י וטבילת עורה שאין ההלכה מדאוי אלא מדרבנן) רובו ומקפיד עליו חוצץ ושאינו מקפיד עליו אינו חוצץ. וגזרו רבנן על רובו שאינו מקפיד משום רובו המקפיד ועל מיעוטו המקפיד משום רובו המקפיד. [אלא דיעויין **בביאור הלכה** (סי' פ"ד ה"ה וכן) שכתב לענין טבילת עזרא חציצה היא דוקא ברוב. ועיי' עוד במי"ב (ס"ס' תרו"ס כ"ו) ו**בכה"ח** (שם אות נה) לענין חציצה בטבילה של עובד יוה"כ ועיי' עוד בגבולונות ע"א, פ', פ"א, צ"י, קכ"ח וקס"א לענין האם אזלינן אחר רוב בני"א לענין החקדה והפרטים בזה]. ויש לדון לענין צפורן שנגנזה בחלקה וכדומה האם חוצצת.

ב. צפורן שפירשה מיעוטה [צפורן שנגנזה במיעוטה]

ואבמת שנינו **בתוספתא** (מקואות סי' כו) "אבר ובשר המדולדלים באדם הרי אלו חוצצין. רבי יונתן בן יוסף אומר צפורן שפירשה רובה הרי זו אינה חוצצת". ועיי' שו"ע (מקואות שם) "אלו שאינן חוצצין צפורן המדולדלת כו"י".

ועיי' **בטור** (סי' קצ"ה) שפסק לענין טבילת מצוה, שצפורן המדולדלת שפירשה מיעוטה חוצצת, פירשה רובה אינה חוצצת. אבר ובשר המדולדלים חוצצין, ע"כ. ועיי' **בב"י** (שם) שכתב דס"ל להטור דהלכה כרבי יונתן בן יוסף כיון דלא חזינן מאן דפליג עליה. ואינין לקמן דלענין אבר ובשר לא מחלקינן בין פירשו רובה או פירשה מיעוטן].

[ועיי' **הרמב"ם** (מקואות פ"ב ה"ד) פסק דבין פירשה מיעוטה, אבר ופירשה רובה אינה חוצצת. ופירש **הב"י** (שם) דס"ל להרמב"ם שרבי יונתן בן יוסף (שמחלק בין רוב למיעוט) יחידאה הוא, ורבנן פליגי עליה וקיי"ל כותיהו.

ועיי' **בשו"ע** (סי' קצ"ה ס"א) (שפסק לענין טבילת מצוה) כהטור שאם פירשה מיעוטה חוצצת, ואם פירשה רובה, אינה חוצצת. אולם **בביאור הגר"א** (ס"ג ס"ב) הביא להלכה דעת הרמב"ם. וכן משמע **מהחממת אדם** (כלל קט"ו אות טז). ו**בלחם ושמלה** (שמלה ס"ק כב) כתב שמצנינו ברשבי"א ועוד ראשונים דס"ל כדעת הרמב"ם ועיי' צ"ע על המחבר שהחמיר במילתא דכדת הטור והמרדכי במקום שרבו המקילין, וכפי הגר"א בדיעבד ועבר הלילה יש לסמוך להקל. וכי"כ **הסד"ט** (סי' קצ"ה ס"ק קל"ח).

אלא **הש"ש"ך** (ס"ק כ"ו) כתב דאפי' לרמב"ם דס"ל דאם פירשה רובה אינה חוצצת, מי"מ לדין דנוהגים דכל צפורן שעומד לקצוץ חוצצת וצריך טבילה שנית אם לא חתכה הצפורן ה"ה הכא. [ועיי' **בחת"ס** (על הש"ך שם) שכתב דלפי דבריו דוקא בעליונה של צפורן, אבל מי שהיתה לה מכה ורגילה לחדש צפורן חדשה ודוחה את הישנה אחת לאחת, התם אין חוצצת בתחתיתה של צפורן כיון שאין בידה לקוץ, ע"כ. וכן צפורן חודרנית אינה חוצצת כמי"ש **בשבת הלוי** (ת"ב סי' קצ"ה אות ב), ואכמ"ל].

ולכאורה דברי הש"ש"ך צ"ע, דהרי מפורש במשנה שאם פירשה רובה אינה חוצצת, ואם כן מבואר שאין מקפיד עליו כלל, וכאמן דליתא דמי ואפילו עומד ליקצץ לית לו בה. שו"י שכן תמה **הגר"מ שליט"א** (חוט שני ע"ג ד"ש ר"ה הנה) ו**המשמרת הטהרה** (על סי' קצ"ה הגה 315). ועיי' **בשיעורי שבת הלוי** (על הש"ך ס"ק כ"ו).

ולמעשה מחמירין כהש"ש"ך אלא שעי' **בהר צני** (יו"ד סוף סי' קס"ב), **בבדי השלחן** (ס"ק קנ"ו), ו**בלבושי עז** (שם תמצית יו"ד ב), שנקטו להקל בדיעבד (שעבר הלילה) אם בפירשה מיעוטה. [ואם שכחה לקוצצת מעריש, תאמר לגוייה לעשות עוברו כמבואר **במי"ב** (סי' ש"ס ס"ג), ואם אין גוייה אפשר דבשעת הדחק סמכין על המקילין, עיי' **בב"י נבחוט שני** (ע"ג ד"ה ה"א), ותשאל שאלת חכם. ולענין צפורן שברגל כתי' **בלחם ושמלה** (לחם ס"ג) שכיין שאין מקפידין אינו חוצצת בפירשה רובה אפי' לכתחלה. וכן פסקו **השיעורי שבת הלוי** (סיכום אות ה) ו**הגר"מ שליט"א** (חוט שני ס"ב אות ג"ד צפורן)].

ב. היכן חוצצת צפורן המדולדלת

והטעם לחלק בין פירשה רובה לפירשה מיעוטה (למחמירים לעיל), ביאר **המרדכי** (שבועות ט' טש"ז) דאם פירשה רובה אינה חוצצת דרובה ככולה, אבל פירשה מיעוטה חוצצת כיון דעומדת לפרוש וכבר התחילה לפרוש.

ועיי' **בב"י** (שם) שהביא דברי המרדכי וכתב עוד ב' פירושים בזה: [א] כשפירשה רובה הרי יכולה להסירה בידה וכיון דאינה מוסרתה מוכח שאינה מקפדת עליה, והוי"ל מיעוטו שאינו מקפיד אינו חוצץ, אבל כשפירשה מיעוטה איכא למימר דקפדה ומה שאינה מסירתה ביד היינו משום דכיון פירשה אלא מיעוטו אינה נוחה ליתלש ביד, הילכך כיון דקפדה עלה חוצצת. ו**להרמב"ם** י"ל דגם בפירשה מיעוטה יכולה היא לתלוש ביד מה שפירש ומדלא תלשה אלמא לא קפדה וכי"ש בפירשה רובה. מחוברת הרי היא כגוף ואם נמצא עליה חוצץ, אבל לענין הצפורן, ע"ג הצפורן, לא לענין הצפורן עצמה, ואם פרשה מיעוטה לדעת הטור כיון שרובה דבר חוצץ אין בכך כלום, ואפי' נמצא מיעוטו המחובר נמי אינו חוצץ דבתר רובה גריד. והרמב"ם סבר דכיון דצפורן עומד ליקצץ כיון שפירשה מיעוטה כל מה שכנגד אותו מיעוטו ברוחב האצבע עומדת ליקצץ הילכך צקוץ דמי, ולפיכך אם נמצא עליו דבר חוצץ אינו מעקב, ע"כ.

והנה אע"פ שביי"ב כתב שדרך הנכון הוא הפירוש השני. מי"מ דעת **הב"ח** (אות כ"א) ו**הש"ך** (ס"ק כ"ו) שהפשט הראשון הוא הנכון, והיינו שהיא עצמה חוצצת משום שפירשה אפילו לא נמצא עליה דבר חוצץ.

והט"ז (ס"ק כ"ב) רוח אחרת עמו, וס"ל דודאי אין חציצה במה שנדבק עדיין כי לא היה מגולה מעולם שם, אלא על החלק הנפרש אמרינן כן דאם רובו קיים ומיעוטו נסדק נמצא דמקום הסדק צר הוא ואין המים יכולין לבוא באותו הסדק, משא"כ אם נפרץ רובו נמצא שנתרחב מקום הסדק ויכולים מים לבוא שם והוי רובו קיים למי"מ, ע"כ. וכדרכו של הט"ז **כתב הלבוש** (שם), וכן נקט **החכמת אדם** (כלל קט"ו אות טז), וכתב שפ"י"א אם יש רק סדק כגומיה בעלמא בצפורן לאכרעה דזה אינו עומד להחתך, או אפי' לרוחב הצפורן אבל אינו עומד להחתך, אע"פ שהוא רק מיעוט גמור ואינו שביבא מים ביניהם אינו חוצץ, ע"כ. ו**הפתחא אוטא** (שם) כתי' דאם הצפורן נסדקה לרוחבה אע"פ שפירשה אינה חוצצת, לפי שאינה עומדת להחתך. וכן פסק **בשיעורי שבת הלוי** (שם ס"ב אות ב על הש"ך ס"ק כ"ו ד"ה וכתב הח"כ"א)].

נמצא שלדעת הב"י הא צפורן מדולדלת חוצצת, היינו דוקא אם יש לכלוך על הצפורן שפרשה, שבכה"ג אם פרשה מיעוטה חוצצת. ו**להש"ך** ודעימיה החיבור שצפורן לגוף הוא החוצץ. ולפי **הט"ז** אין החיבור חוצץ אלא מקום החתוך המעקב באת המים לשם חוצץ.

ג. צפורן שנעקרה

ועיי' **בב"י** (שם ד"ה והיכא) שכתב דהיכא נעקרה הצפורן עצמה ממקום חיבורה באצבע, הרמב"ם נמי מודה לחלק בין פירשה רובה לפירשה מיעוטה, דכל שפירשה רובה אינה עשויה להתרפאות וכאילו תלשה כולה דמי, אבל אם פרשה מיעוטה כיון שעשויה להתרפאות מהגוף היא חשובה.

והסד"ט (שי"ט ס"ק מה) כתב דלפי ביאור הט"ז הני"ל היכא נעקרה הצפורן עצמה ממקום חיבורה באצבע, אפילו פירשה רובה נמי חוצצת, דהיא נמי כואב הרבה ודרך החזיקה תמיד אל הגוף. וגם לפי הטעם שכתבו הפוסקים דצפורן שפירשה רובה אינה חוצצת שזיכה להסירה בידה ואינה מסירה אינה מקפדת עליה והוי ליה מיעוטו שאינו מקפיד ואינו חוצץ, אבל כשפירשה מיעוטה איכא למימר דקפדה אלא שאינה יכולה להסירה בידה, מה"ש בצפורן עצמה שנעקרה מן האצבע אפילו פירשה רובה א"א להסירה בידים מחמת הכאב וי"ל דקפדה וחוצצת, ועיי' בב"י (שם), ע"כ. וכן נקט **העצי לבונה** (סי' קצ"ה שם).

אולם **החכמת אדם** (כלל קט"ו אות טז) פסק שצפורן המדולדלת אפילו אם הצפורן עצמה פירשה מהאצבע, אם פירשה רק מיעוטה ורובה נשארה מחוברת חוצצת, ע"כ. מוכח מדבריו דאם פרשה רובה ליכא חציצה ככה"ג. וכן נקט **בשיעורי שבת הלוי** (שם ס"ב) על הש"ך ס"ק כ"ו ד"ה וכתב, [ועל סי' קצ"ה ס"ק כ"ו].

מסקנא דדינא -

העולם לדינא לענין לפי הב"י: [א] ציפורן שנגנזה מיעוטה לכתחלה יש לחוש משום חציצה, אבל אם אין בידו לתקנה יכול לטול ידו בברכה. (דהרי לפי הב"י אין חציצה אלא אם יש לכלוך על הצפורן שפרשה, ועוד דעת רוב הפוסקים כהרמב"ם שאפילו פירשה מיעוטה לא חוצצת ועיי' עכ"פ בשעת הדחק יש להקל לענין נטי"י דקילא). [ב] צפורן שנעקרה במיעוטה חוצצת ואם ברובה אינה חוצצת. [ג] אם נסדקה לרוחבה במקום הסמוך לבשר אע"פ שפירשה אינה חוצצת בכל אופן. [ד] אם היתה מכה ומחמתה צומחת לו צפורן חדשה הדוחה את הישנה אחת לאחת, אין בזה משום חציצה.

לענין **טבילת מצוה וטבילת גר**: [א] ציפורן שנגנזה רובה או מיעוטה חוצצת, ואין להקל רק בדיעבד לפי המבואר לעיל אות ב'. [ב] ציפורן שנעקרה רובה או במיעוטה, חוצצת. ובדיעבד אם פירשה אינה חוצצת (ומה נחשב בדיעבד ע"י באת ב'). [ג] אם נסדקה לרוחבה במקום הסמוך לבשר, אע"פ שפירשה, אינה חוצצת. [ד] אם היתה מכה ומחמתה צומחת לה צפורן חדשה הדוחה את הישנה, אין בזה משום חציצה.

המתים ומי שנגע במת הוא משום טומאה ושאר הדברים כנ"ל. ע"כ. והובא במחז"ב (סי' ד' ס"ק ו') ובא"ר (סי' ס"ב ע"ג).
ובארצות החיים (המאיר לארץ ס"ק ע"ה) הביא דברי הא"ר בשם המקור חיים, וביאר דנפק"מ איכא - דבחולץ מנעליו ונגוע ברגליו והופך בראשו דאינו משום ר"ר רק משום נקיות, א"צ למהר לטול ידיו תיכף, משא"כ מאינך דמשום רוח רעה. והביא דבריו לדינא במשב"ב (ס"ק מ"א).

וכ"כ לדינא בבן איש חי (פרשת תולדות סי"ג) דהחולץ מנעליו או נוגע בהם, וכן הנוגע ברגליו, א"צ נטילה, אלא שירחוק ידיו פעם אחת משום נקיות. (אולם בספרו רב פעלים [א"ח ח"ב סי' י'] כתב דבדאי אף אם נגע ברגליו אחר שרחצם והם נקיות, צריך נטילה, כיון שהחוצצניים נאחזים ברגלים).

אולם הדברים צ"ב, דבברייתא משמע דאף החולץ מנעליו צריך לטול ידיו מחמת רוח רעה, דהרי תניא התם על שמונה דברים אדם מתפחד ארבעים יום וארבעים לילה ואינו יודע במה מתפחד וכו', והמשים מנעליו והמטיל מנעליו בין לעצמו בין להברו וכו', ועל אחת מאלו צריך נט"י. עשה אתה מכל אלו ולא נטל ידיו אורחותיו מקולקלים, ותפלתו אינה נשמעת.

וכן נראה מדברי המרדכי שאחר שכתב שהדברים הצריכים נטילה הוי בכלל סכנתא, מנה הדברים הצריכים נטילה ומנה בתוכם החולץ מנעליו והנוגע ברגליו. וכן איתא בתשב"ץ ובכל בו.

[ואחר כן ראיתי דעמד על זה בתהילה לדוד (ס"ק כ"ו) וז"ל - הנך ר' דברים חשב התשב"ץ. וכ"כ המרדכי פ' א"ד, אלא שבמקום הקם המטה כתב הולך בין המתים. וע"ז כתב ששאל מהר"ם ז"ל אי סגי בנקיטם בעלמא בלא מים, והשיב דבר שא"א להתברר ראיה ברורה אין לעשות פרוקא לסכנתא. משמע להדיא דגם חולץ מנעליו ונוגע ברגליו והופך ראשו הוא מטעם סכנה וצריך מים דוקא. והמת"ר כתב בשם מקור חיים דהנך תלתא משום נקיות. וצ"ע].

ואף האורחות חיים מנה כולם בהדא מחתא, ועל כולם כתב דאם ת"ח הוא תלמודו משתכח ממנו ואם בור הוא יוצא מדעתו. וזאת אע"פ שכתב להדיא דכולם משום נקיון.

וכן משמעות השו"ע שסתם ומנה כולם בהדא מחתא, ועל כולהו סיים וי"מ שעשה אחת מכל אלו וכו', כדברי האורחות חיים.

וכן מבואר בלבוש (סי"ה) שכתב אלו דברים הצריכים נטילה לאחריהם מפני רוח רעה, הקם מן המטה וכו', והחולץ מנעליו, והנוגע ברגליו, והחופף בראשו וכו'. ועל אלו אמרו חז"ל מי שעשה אחת מכל אלו וכו'.

וכן נראה ממשטות דברי המג"א (סי' קכ"ח ס"ב כ"ו), שעל דברי הרמ"א (שם סי"ג) שכתב דכשירודין כהננים מהדוכן לא יגעו במנעליהם המטונפים ואם נגעו יטלו ידיהם לתפלה שיתפללו אחר כך. כתב - "ל"ל דה"ה כשהם נקיים, וכמ"ש סי' י"א ס"ה".

וכ"כ הגר"י (סי' קכ"ח סכ"ז) - ואחר שירדו יזהרו שלא יגעו במנעליהם המטונפים, ואם נגעו יטלו ידיהם לתפלה שיתפללו אחר"כ. ואף אם אינם מטונפים צריכים לטול ידיהם אם נגעו בהן מפני

פניני מוסר

עניני שבת קדש - תפילת שחרית (יא)

מעלת אמירת "לא אל אשר שבת" - "אתה נגלית בעיני" כבוד השבת הזה ממה שצמאנו... שבכל השבחים אינן בהחזרה, ובשבת זה אמרו (שו"ע או"ח סי' רפ"א ס"א) אם שגג אדם ולא אמרו - למחירין אותו. לכן ראוי לומר אותו במיתון גדול ובשמחה עצומה מאד.

"המנהגים מנוהגים לעמו ישראל בקדושתו כיום שבת קדש" יתן האדם במחשבתו והואה בשמחה עצומה מאד על המתנה הגדולה שנתן לנו יום שבת קדש... ובדאי גדול טובת המתנה זו של שבת קדש היא ממש כגודל טובת המתנה של כללות התורה הקדושה, שנתן לנו כלי חמדה גנוזה, ביראת ה' ויתעלה כידוע, ששקולה שבת ככל התורה כולה, ואת הכל נתן ה' לקדונו בעבור גדול האהבה אותנו עם קדוש ה' ישראל" (ספר ויגש וצפנתה ת, ט).

נערך ע"י מחבר סדרת "עבודת המועדים"